

Warszawa, 28 grudnia 2021 r.

dr hab. Wanda Decyk-Zięba

Instytut Języka Polskiego UW

Wydział Polonistyki

Opinia o rozprawie doktorskiej mgr Aleksandry Żurek-Huszcz pt. „Imiona i nazwiska konwertytów z judaizmu na wyznania chrześcijańskie na podstawie ksiąg metrykalnych parafii warszawskich (1826-1850)”

Przedmiotem rozprawy są imiona i nazwiska Żydów, którzy zmienili wyznanie. Zasadniczym celem pracy jest pokazanie, jakie zmiany konwersja wywołała w sferze nominacji i jaki był mechanizm tych zmian. Temu celowi podporządkowane są: dobór źródeł i materiału badawczego, kompozycja pracy oraz zastosowane metody analizy. Źródłem ekscerpcji były księgi metrykalne 17 parafii warszawskich: 13 parafii rzymskokatolickich, 2 ewangelicko-augsburskich, 1 parafii greckokatolickiej, 1 ewangelicko-reformowanej i 1 prawosławnej. Materiał badawczy (imiona i nazwiska poświadczone w źródłach) był samodzielnie zbierany, bazę danych (z uwzględnieniem wieku, płci, miejsca zamieszkania, zajęcia oraz miejsca i daty urodzenia konwertyty, a także informacji o dacie chrztu, rodzicach konwertyty, chrzestnych i księdzu) opracowano w programie Microsoft Excel, który stwarza możliwości sortowania rekordów wg określonych kryteriów. Ekscerpcja wykazała, że na listach sporządzonych przez T. Jeske-Choińskiego – opracowanych na podstawie tych samych źródeł – znalazło się jedynie 325 nazwisk konwertytów (spośród odnotowanych w rozprawie 855). Wybór okresu, lata 1826-1850, jest uzasadniony względami prawn-administracyjnymi.

Kompozycja pracy wynika z dotychczasowego stanu badań nad nazwiskami i imionami Żydów w Polsce (czy szerzej w Europie Środkowej), rozbioru krytycznego literatury przedmiotu oraz charakteru materiału badawczego.

Część I stanowi właściwy tekst z indeksem, część II – leksykon imion i nazwisk konwertytów. Część I składa się z: wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, aneksu, wykazu skrótów, bibliografii, spisów tabel i wykresów. Rozdziały 1-3 mają charakter propedeutyczny, sprawozdawczo-informacyjny: przedstawiony został w nich stan badań zarówno nad konwersją, jak i nad imionami i nazwiskami Żydów oraz konwertytów oraz propozycje klasyfikacji imion i nazwisk Żydów. Prace prezentowane są w układzie chronologiczno-

tematycznym. Omówione zostały również motywy skłaniające Żydów do chrztu, regulacje prawne i stosunek społeczności żydowskiej i chrześcijan do konwersji. Imiona konwertytów nie były przedmiotem osobnego opracowania, w wypadku zaś nazwisk uwaga badaczy koncentrowała się na nazwiskach przyjmowanych na chrzcie. Brakuje zatem pracy, której celem byłoby porównanie nazwisk i imion konwertytów przed chrztem z nazwiskami i imionami po chrzcie. W tym kontekście opracowanie pani mgr A. Żurek-Huszcz należy uznać za prekursorskie.

Rozdział 4. poświęcony jest charakterystyce źródeł, jakimi były akta metrykalne, przedstawiono w nim również – na podstawie danych pozyskanych z akt – informacje o okolicznościach chrztu (parafia, dzień, miesiąc, chrzestni) oraz o płci, wieku czy statusie społeczno-zawodowym konwertytów. Są to czynniki, które mają istotny wpływ na wybór nowego nazwiska.

Najważniejszą część pracy, analityczną i syntetyzującą, stanowią rozdziały 5. (o imionach konwertytów) i 6. (o nazwiskach konwertytów). Zdefiniowano w nich podstawowe terminy: *imię* i *nazwisko* oraz dokonano klasyfikacji zebranego materiału. W wypadku imion zasadniczym kryterium ich podziału jest rejestr religijno-kulturowy użycia imienia (biblijne – niebiblijne), w wypadku nazwisk – kryterium chronologiczno-semantyczne. W obrębie poszczególnych typów (kategorii) nazwiska charakteryzowane są pod względem strukturalnym (równe apelatywom, imionom czy nazwom miejscowym, derywowane, composita i akronimy) i ich motywacji (z podziałem na jedno- i wielomotywacyjne). Przyjęty schemat opisu imion i nazwisk podporządkowany jest celowi pracy. W analizie imion przyjmowanych przez konwertytów punkt odniesienia poza różnojęzycznymi słownikami imion stanowiły poświadczone w źródłach objętych ekscerpcją imiona chrzestne dzieci chrześcijan. W analizie nazwisk – słowniki nazwisk Żydów, Polaków, nazwisk niemieckich czy rosyjskich. Dla każdej kategorii antroponimów został obliczony współczynnik częstości zbioru i podane zostały informacje o liczbie osób noszących danego typu imię lub nazwisko. Opracowane zostały listy rangowe imion i nazwisk konwertytów przed chrztem i po chrzcie. Zestawienie typów oraz form imion i nazwisk przed chrztem i po chrzcie pozwoliło na wskazanie mechanizmów zmian w płaszczyźnie antroponimicznej, które towarzyszyły konwersji, dało podstawę do ustalenia związku pomiędzy przybranym imieniem/nazwiskiem a np. nazwiskiem używanym przed chrztem lub okolicznościami chrztu czy przyjmowanym wyznaniem.

Temat ujęty został holistycznie: analiza materiału jest wieloaspektowa, przeprowadzona z wykorzystaniem metod stosowanych w pracach onomastycznych, na uwagę zasługuje powiązanie danych językowych i danymi pozajęzykowymi, które mogą mieć wpływ na

przybranie nazwiska przez konwertytę lub pozostanie przy nazwisku dawnym. Antroponimy są wpisane w określone rejestry kulturowo-językowe. Bibliografia obszerna, starannie dobrana, właściwie wykorzystana. Cel, jaki postawiła sobie doktorantka w rozprawie, został w pełni osiągnięty. Wartościowe uzupełnienie pracy stanowią dołączone w części II leksykony imion i nazwisk przed chrztem i po chrzcie, w których znalazły się objaśnienia etymologiczne i informacje o tym, czy nazwisko/imię zostało lub nie zostało przez konwertytę zmienione.

W moim przekonaniu rozprawa pani mgr Aleksandry Żurek-Huszcz pt. „Imiona i nazwiska konwertytów z judaizmu na wyznania chrześcijańskie na podstawie ksiąg metrykalnych parafii warszawskich (1826-1850)” w pełni odpowiada wymaganiom stawianym pracom doktorskim pod względem metodologicznym, treściowym i kompozycyjnym.

H. Kufi